փարձկան անձնաւորութիւնների հետ....

Լաւ է բոլորովին բարձր ուսում ստացածներ չունենանք, քան թէ այնպիսիներ, որոնք միայն դրանով են զանազանվում հասարակ գողերից, աւազակներից, փախստականներից, հարստահարողներից, խաբեբաներից, խարդախներից,—որ աւելի ճարպիկ են քան թէ տգէտ գողերը, աւազակները, փախստականները և խարդախները....

Եւ այդ մեր բոլոր ասածները մենք փաստերով կարող ենք ապացուցանել: Ո՞վ է աչհագին տոկոսներով փող տալիս,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է իր կլիենտին պաշտպանում և վերջը իր կլիենտի բոլոր կայքերը, կալվածները իր ձեռքը գցում,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է գիւղացիներին հարստահարում, աղքատացնում, օգուտ քաղելով իր թէկուզ աննշան պաշտօնական դրութիւնից,— բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է առանց ստորագրութեան փողերը պարտք առնում, յետոյ իր պարտքը ուրանում,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է կտակակատար լինում, յետոյ կտակը իր օգտի համար քանդում,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է ամուսնութիւնից առուտուր դարձնում, պսակվելով առանց սիրելու հազարների վրա,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է տները չորս անգամ աւելի թանգ գնահատել տալիս կաշառքներ տալով, որպէս զի գրաւ դնէ իր տները կապալների ժամանակ,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է յանձն առնում այլ և այլ արքունի կապալներ և դառնացած ալիւր ու փտած կօշկատակեր տալիս,—բարձր ուսում ստացածը:

Լաւ է, ասում ենք, որ մի հասարակութիւն չունենայ համալսարանական մարդիկ, քան թէ ունենայ այդ տեսակներ, լաւ է մի հասարակութիւն բոլորովին չունենայ մամուլ, քան թէ ունենայ մի մամուլ որ ձայնակցում է ռամիկին, տգէտին, մոլեռանդութիւն, խաւարասիրութիւն քարոզում, մոլորեցնում, անբարոյականացնում, լրբացնում հասարակական կարծիքը....

Լաւ է մի հասարակութիւն չունենայ դպրոցներ, քան թէ ունենայ իգականները, որոնք պատրաստում են ստրուկ, խաբեբայ և փարձկան կանայք և արականներ, որոնք պատրաստում են ուսում արած սրիկաներ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐԻՑ

—

4-ին դեկտեմբերի

Անցեալ օրերում պատահելով իմ մի բարեկամիս կրպակում, սկսեցինք խօսել զանազան բաների վրա. (պէտք է ասել, որ առուտուրը դադրած լինելով երկուսս էլ պարապ էինք.) խօսակցութիւններս երկարելով, մտանք ազգային հարցերի մէջ, թէև, ազգային խնդիրներով զբաղվել, կամ զանազան մտքեր յայտնելը վեր է մեր կարողութիւնից, բայց գրածների վրա դատելու չափ շնորհ կարելի է ունենք, թէև այդ ամեն ոք կարող է:—

Կրպակիս դրացին, ասում է խօսակիցս, նախանձում է իմ յաջողութեան վրա, ինչ էք ասում, ախար իմ ապրանքս նրա ապրանքից չէ, մի՞թէ այսպէս հայութիւն և ազգութիւն կը լինի. —Մի՞թէ, ասացի, դուք չը գիտէք որ այդ հայերիս ամենագլխաւոր յատկանիշն է. մի՞թէ չէք կարդում ամեն օր «Մշակի», «Մեղուի», «Արարատի», Սարգիս Ղ. Նազարեանցի, Ս. Գնունու և Քաղքցու յօդուածները. մի՞թէ չէք լսում ամեն օր հայհոյանքներ և զրպարտութիւններ: Խօսակցութիւններս վերջացաւ նրանով՝ որ երկուսս էլ համոզվեցանք, թէ հայերը միշտ եղել են այսպէս որ այս օրերին են հանդիպել, և պիտի լինեն՝ եթէ այսպէս շարունակեն:—Ուրիշ ազգերը միշտ աշխատում են ուղտը՝ լուի դարձնել և եթէ հնար է, այդ փոքր միջատին էլ անհետացնել, իսկ մենք հայերս, փոխանակ նրանց հետևելու՝ աւելի աշխատում ենք լուին փղից էլ մեծացնել, հասցնել մինչև այնպիսի բարձրութեան, որ ոչ ձեռքներս հասնի, և ոչ դունչներս: Մի՞թէ այս յիմարութիւն չէ:—

«Մշակի» և «Մեղուի» մէջ ծագած կրօնական վէճերի բացվելը՝ դեռ մէկ տարի է, սկսեալ առաջի համարից մինչև այժմ, ես ոչ մի անգամ հանդիպած եմ, թէ «Մշակը» կամենում է հայերին համոզել կրօնափոխութեան: կամ «Մշակի» հակառակորդները կոյր են՝ կամ ես մի և նոյն համարը չեմ ստանում. երևի պ. խմբագիրը երկու մամուլ ունի մի և նոյն համարների, «Մեղուին» ուրիշ գրուածներ է ուղարկում, իսկ մեզ ուրիշ. ամենևին խելքս չէ հասնում: Կարդում եմ «Մշակի» համարները, կարդում եմ և «Մեղուինը»: «Մշակի» մէջ միայն մի միտք է յայտնած սկզբից մինչև ցայժմ, այն է՝ «ամեն ազանդ, ամեն կրօն թող իր տեղը կենայ, ոչ ոք չէ վրդովում նրան, այլ ազգաւ հայ, և կրօնով զանազան աղանդները՝ պէտք է միանան և կոչվին մի հ ա յ ա զ գ ո ւ թ ի ւ ն»:—Իսկ «Մշակի» երդուեալ թշնամի «Մեղուն» և նրա արբանեակները այլապէս են թարգմանում «Մշակի» միտքը, և փոխանակ ճշմարտութիւնը հաստատելու, խեղճ և ռամիկ ամբոխին մոլորեցնում՝ և նոցա, առանց այն էլ, տգէտ միտքը չփոթում և երկպառակութիւն են ցանում. թէ ինչ է դոցա միտքը, այդ էլ չեմ կարող յայտնել, պէտք է խնդրել, Ս. Գնունուն, Սարգիս Ղազարեան Նազարեանցին, մեր Գալֆայեանցին, և աւելի «Մեղուի» աշխատակից Քաղքցուն. կարելի է մեզի համոզելու համար յայտնեն իրենց մութ գաղափարներին ինչ լինելը:

«Մեղուն» միշտ պնդում է, որ ուրիշ թղթակցութիւններ, կրօնական վէճերի մասին տպելու չէ, մինչև որ հարցը պարզելու մտքեր չը լինեն յայտնած, բայց մի և նոյն ժամանակ ժխտում է իր խօստումը, տեղ է տալիս զանազան տղայամիտ ցնդաբանութիւնների, պ. պ. Սարգիս Ղ. Նազարեանցին, Ս. Գնունուն, Գալֆայեանցին և այլն, և այլն: Պ. խմբագիր, ո՞ր մէկի գրած նամակի մէջ կար հարցը պարզած ճշմարտութիւն. պ. Սարգիս Ղ. Նազարեանցի նամակի մէջ բացի փողոցային յիշոցներից՝ ոչինչ չը կար, նորա սիրտը վիրաւորվել է «Մշակի» վրա մի քանի բուբլու համար, որը «Մշակը» չէ կամենում վերադարձնել, և նա դորա փոխարէն սկսում է հայհոյել, մի՞թէ այդ հայհոյանքը դուք դնում էք վիճաբանութեանց շարքում. ամօթ չէ ձեզ պէս մի գիտնականի:—Ս. Գնունին մի քրիստոնէական է գրել և նորա մէջ խեղճ բողոքականների և կաթօլիկների գլխին հազար մի տեսակ ցեխոտ բառեր է թափել, բայց մի և նոյն ժամանակ նուիրել է այդ գիրքը մեր ընդհանուր ազգի վեհափառ Հայրապետի անուան, ու նորանից մեծ ընդունելութիւն գտել: «Մշակը» չէ համակրել դորան, իսկ նա դորա փոխարէն սկսում է հայհոյել «Մշակին». մի՞թէ, դուք, փիլիսոփայ խմբագիր, հաշվում էք այդ հայհոյանքը վիճաբանութեանց շարքում: Պ. Գալֆայեանցը, «Մշակի» Եկատերինոդարի թղթակցին իրեն թշնամի հաշվելով, (որովհետև վերջինը «Մշակին» համակրում է, իսկ Գալֆայեանցը, «Մեղուի» գործակալ է, կարելի չէ...) նորան վիրաւորելու համար ձեզ համակրական նամակ է գրում, իբր թէ դուք պաշտպանում էք հայ ազգը և եկեղեցին որսող Ամիրխանեանցներից,*) մի՞թէ դուք այդ վիրաւորանքը հարցը պարզածի կարգին էք հաշւում և տպում. ահա, ինչ է ասում պ. Գալֆայեանցը...«Մենք ո՛չ թէ առանց կարդալու դարձնում ենք «Մեղուի» թերթերը, այլ մեծ համակրութեամբ ընթեռնում ենք, եթէ լինում է Ամիրխանեանցների նման մարդոց դէմ հայհոյանքներ և հակառակ յօդուածներ.» ափսոս, շատ մեծ հանճարի տէր է եղել Գալֆայեանը. շատ զարմանում եմ Գալֆայեանցի տղամարդութեան վրա, ամենևին չէի սպասում նրանից այդպիսի անմիտ և անկապ գրուածքի. նա որ հայոց լեզուի ուսուցիչ է, մանուկներին մայրենի լեզուի, ազգութեան մէջ կրթող է, տեղացի ամենահարուստ ազանների բարեկամն է՝ սխալվում է իր մտքի մէջ և սկսում է ցնդաբանութիւններ դուրս տալ: Պ. Գալֆայեանց, մի՞թէ մենք փող ենք վճա-

*) ,,Մեղուն'' և նորա արբանեակները քաջ պաշտպան են հանդիսանում լուսաւորչական եկեղեցուն և նրա ուխտարանին, բայց նայելով նոցա արարմունքին՝ նոքա ոչ թէ քրիստոնէի չափ հաւատք՝ այլ մինչև անգամ հրէայի չափ էլ չունեն. մենք նոյնպէս լինելով լուսաւորչական եկեղեցու և նորա սուրբ-ուխտարանի հարազատ զաւակ՝ բողոքում ենք մարդոց դատաստանի առաջ նոցա դէմ, որ նոքա չը ճանաչելով ուխտարանի խօսքերը թէ, ,,բարի արարէք ատելեաց ձերոց'' ցանում են երկպառակութեան սերմեր, ուխտարանի հակառակ, խեղճ ժողովրդի մէջ: Այսպէս և շատ փաստեր....

Ցետոյ նա սկսեց երկար ու բարակ պատմել, թէ ինքը ուխտ է դրել՝ երբէք կեղծ կնիքներ չը շինել: Թէ միանգամ սատանան մոլորեցրեց նրան և մի այսպիսի մեղք գործեց. այն օրից իր գործերը չեն յաջողվում, երևի, Աստուած բարկացաւ նրա վրա, և նրա խարդախութիւնը յայտնվեցաւ: Դատաւորը քիչ էր մնում, որ նրա ձեռքը պիտի կտրել տար: Ստիպվեցաւ ահագին կաշառք տալ և ձեռքի փոխարէն կտրեցին մորուքը: Այդ էլ մի հրէայի համար շատ մեղք բան է: Մովսէսը հրամայել է մորուքը չը խուզել: Եւ դրա համար հրէաները առանձին հարկ են վճարում պարսից խաներին, որ թոյլ տան նրանց մորուք կրելու: Թէ ինքը առաջ շատ երկայն մորուք ունէր, բայց այն օրից, որ խուզեցին, կարճացաւ:

—Ես հիմայ կերկարացնեմ քո մորուքը, ասաց իշխանը փոքր ինչ խռովեալ ձայնով:

—Ի՞նչպէս:

—Ահա այսպէս...

Իշխանը բռնեց նրա մորուքից, որ շատ էլ կարճ չէր, սկսեց սաստիկ թափ տալ: Հրէայի գլուխը զարկվեցաւ պատին. նա գոչեց.

—Վա՛յ, վա՛յ... կը շինեմ, թող տուր...

Կինը այս տեսնելով, ճիչ բարձրացրեց և վազեց ազատելու իր այրիկը: Իշխանը թողեց մորուքը: Հրէան, որի գլուխը պատին զարկվելով, ուշաթափ էր եղած, կրկին զգաստացաւ, և դեռ աչքերը չը բացած, ասաց.

—Կը շինեմ, բայց քան ոսկուց պակաս չեմ առնի:

—Անպիտան, դու խօ առաջ փող չէիր պահանջում, ասաց իշխանը ծիծաղելով:

—Ապա մորուքս որ այդքան քաշեցիք, դա ոչինչ չարժէ, պատասխանեց հրէան ինքն էլ ծիծաղելով:

Իշխանը զարմացաւ անամօթութեան վրա.

—Ախար ձեր ծառան էլ ապտակ տուեց, աւելացրեց նա,—ախ, որքան ծանր է անիծվածի ձեռքը...

Հարոնը այնպէս էր խօսում այդ բոլորի վրա, կարծես, նա շատ կը վիրաւորվէր, եթէ նրան չը ծեծէին: Ոսկիները նրան մոռանալ էին տուել մարմնի ցաւերը: Նա խնդրեց իշխանից ցոյց տալ, թէ ինչ անուններով և ինչ տեսակ կնիքներ է կամենում:

Իշխանը հանեց իր ծոցից թղթերի մի մեծ կապոց, որոնց վրա դրոշմված էին քառասունի չափ կնիքներ զանազան ձևերով և զանազան տառերով: Նրանց մէջ կային եպիսկոպոսների, քահանաների, իշխանների, մէլիքների և տանուտէրների կնիքներ, հայերէն կամ պարսկերէն տառերով:

—Դրանցից մի քանիսը իմ ձեռագործն է, ասաց վարպետը ակնոցները քթի ծայրի վրա դնելով, և ուշի-ուշով քննելով կնիքները,—բայց սատանայի աշխատութիւն պէտք է այս բոլորին ճշտութեամբ նմանեցնելու համար:

Մի և նոյն ժամանակ նա իր մտքում հաշուեց այն խոշոր գումարը, որ պիտի ստանար քառասուն կնիք փորագրելու համար, և սրտի հրճուանքը թագցնելով, հարցրեց.

—Թող իմ տէրը չը բարկանայ համարձակութեանս վրա, փողերը երբ կարող եմ ստանալ:

—Կէսը այս րոպէիս, իսկ միւս կէսը՝ երբ աշխատութիւնը կը վերջանայ:

Հրէան առանց հարցնելու թէ ինչ նպատակով է իշխանը փորագրել տալիս այդ կնիքները, սկսեց բացատրել այն բոլոր վտանգները, այն բոլոր աշխատութիւնները, որ ինքը յանձն է առնում իշխանի պատուէրը կատարելու համար: Նա ասաց, թէ ինքը ստիպված կը լինի՝ մի ամբողջ ամիս իր խանութը կողպել և տանը աշխատել, որովհետև այսպիսի աշխատութիւնը բազարում, հրապարակաւ չեն կատարում: Եւ այդ ժամանակ նա իրան կը ձևացնէ իբրև հիւանդ, տանը պառկած: Բայց որքան վնաս կը կրէ, երբ մի ամբողջ ամիս, գուցէ աւելի, նրա խանութը կողպված կը լինի: Այդ ժամանակ նրա ոսկերչութեան առևտուրը պիտի դադարի: Բայց այդ բոլոր վտանգութիւնները յանձն է առնում Հարոնը միմիայն ազայի սիրտը շահելու համար, միմիայն ազային մի «լաւութիւն» անելու համար:

—Շնորհակալ եմ, պատասխանեց իշխանը,—բայց եթէ դու կը համարձակվես այդ գաղտնիքը երևան հանել, գիտցած եղիր, որ քեզ, այդ կնոջդ և այն երկու երեխաներիդ անպատճառ կը մորթեմ:

—Այդ ես գիտեմ... պատասխանեց հրէան խորհրդաւոր ձայնով:

Սակարկութիւնը վերջացաւ: Իշխանը յանձնեց կնիքների օրինակները և այն գումարը, որ կանխիկ պիտի վճարէր: Փայլուն ոսկիները բոլորովին շլացրին Հարոնի և նրա կնոջ աչքերը, որը դեռ նստած երեխաների մօտ, լուռ լսում էր իր ամուսնի և պատուելի հիւրի խօսակցութիւնը:

Այդ ոսկիները իշխանը այն օր պարտքով էր վեր առել մի ագուլեցի հարուստ վաճառականից, այն պայմանով, երբ կունենայ, այն ժամանակ կը վճարէ: Բայց իշխանի որ և իցէ ժամանակ փող ունենալը շատ կասկածաւոր լինելով, վաճառականը սկզբում չը յօժարվեցաւ տալ: Բայց երբ իշխանը բռնեց նրա կոկորդից և սպառնացաւ գլուխը կտրել, ժլատը իսկոյն բաց արեց քսակի բերանը: Հարոնը լսելով այդ պատմութիւնը, ծիծաղելով բացականչեց.

—Ա՛յ, լաւ բան էք արել, Աստուած է վկայ, շատ լաւ բան է.

—Բայց եթէ մի այսպիսի լաւ բան քեզ հետ անէին, դու, կարծեմ, շատ գոհ չէիր լինի:

—Օրհնած, ինձ մօտ ինչ է մնացել. մի քանի շահի ունէի, բոլորը կորցրի, ում տուեցի, չը կարողացայ յետ առնել. տոկոսն էլ գլխի հետ կերան: Թող հալալ լինի, հալալ...

Հրէան շարունակեց գանգատվել իր դրութեան վրա, թէ հազիւ է կարողանում ծայրը ծայրին կպցնել. ժամանակը վատ է, ամեն ինչ թանգ է: Այդ երեխաները նրան իսպառ կողոպտեցին, ուտում են, ուտում և երբէք չեն կշտանում: Այդ պատճառով շատ փօշմանել է իր ամուսնանալու վրա, բայց ինքը մեղ չունի, ամենևին միտք չունէր պսակվելու: Անիծվին հարևանները, հաւաքվեցան զոռով պսակեցին, և ինքը ընկաւ կրակ—ցաւի մէջ...

Վերջին խօսքերը սաստիկ վիրաւորեցին կնոջ սիրտը, և նա մոռանալով իր արևելեան ամօթխածութիւնը, թէ անվայել էր օտարների հետ կամ օտարների մօտ խօսել,—շառագունած դէմքով դարձաւ դէպի իշխանը, և կատաղութեամբ ասաց.

—Սուտ է խօսում, շան նման սուտ է խօսում... ես գիտեմ, թէ որտեղ են նրա փողերը...

Ցետոյ նա սկսեց լաց լինել և արտասուքը աչքերում պատմել, թէ ամբողջ օրերով մնում է տանը քաղցած, երբ ամուսինը խանութից վերադառնում է, հարցնում է, թէ ինչու հաց չը բերեցիր, նա միշտ պատասխանում է՝ «մոռացայ»: Եւ երբ ինքը շատ է խօսում, նա սկսում է ծեծել:

—Սուս կաց, Եսթեր, քեզ ասում եմ՝ սուս կաց, անդադար կրկնում էր բարկացած ամուսինը:

—Չէ, սուս չեմ կենայ, դու իմ այս տեղը հասցրիր, և նա մատը դրեց իր կոկորդի վրա.

րում լրագրին հայհոյանքներ, կախէնք սովորելու և կարդալու համար. եթէ այդպէս է՝ ուրեմն փոխանակ 8 ր. «Մեղուին» տալու, աւելի քիչ գումարով կարող ենք գնալ ցիրկեր, գազանանոցներ, և ուրիշ ըմբշամարտութիւնների տեղեր, այնտեղ մենք աւելի մեծերին և լաւերին կարող ենք հանդիպել. բայց մենք, արդար քրտինքով վաստակած փող ենք վճարում ոչ թէ յիմարութիւններ կարդալու, այլ ազգային կեանքի վրա լաւ լաւ յօդուածներ, լսել այս ճգնաժամիս մեր հեռաւոր ու արինակից ազգայինների կեանքը, ուրախանալ՝ երբ որ նրանք լաւ վիճակի մէջ են, և տրտմել ու օգնել, երբ որ նրանք նեղութեան մէջ են և օգնութեան կարօտ։

Կարծեմ հասկացաք, պ. Գալֆայեանց, փոխանակ մեզի համար գեղին տուն խնդրելու՝ խնդրեցէք նրանց համար, որոնք ազգի թշնամի, խաւարասէր և ազգային օգտաւէտ գաղափարների խանգարիչ են, որովհետև նրանցից ազատուել չէ կարելի մինչև չը գայ՝ Գաբրիէլ Խվանիչը։—(բստ ձեր)

Մի երկու խօսք էլ Քաղքցուն և Սարգիս Գընունուն։

Ցայտնի է, որ ֆէլիետօնիստին տուած է ազատութիւն իր գրուածների մէջ, բայց չէ՞ որ, մարդկութեան մէջ կայ ամէն բանի հետ և ազնութիւն. դուք, պ. Քաղքցի, ազնուութեան նըշոյլ անգամ չունէք ձեր մէջ, որովհետև եթէ ունենայիք՝ փոխանակ վայր ի վերոյ հաչելուց, ազնուաբար կը հերքէիք մեր ասածները։ Ես աւելի ձեզ բան չունիմ ասելու, որովհետև իմաստունի խօսքին լսելով թէ, «անամօթից կամ փախիր և կամ լռիր»՝ ես էլ լռում եմ ձեզ վրա խօսելուց, իսկ ինչ կը վերաբերի «Մեղուի» խմբագրին, որ ձեզնիչէմների համար բացել է իր թերթը, խօսելը աւելորդ է, որովհետև ամէն մարդ գիտէ «Մեղուի» ընթացքը և յամառ բնաւորութիւնը. բաւական չէր, որ ամբողջ թերթը լցնում էր ամօթալի յօդուածներով, այժմ ֆէլիետօնով է կամենում իր ամօթը ծածկել։ Պ. Գընունին մեղադրում է «Մշակին», որ «Մշակը» իր թերթի մէջ տեղ է շնորհել Ամիրխանեանցին և Մելիքզադէին, յանդգնում է մեղադրելու, որ «Մշակը» խաբել է Մելիքզադէի 200 տարուց յետոյ բոլոր հայերին բողոքականացած երազով՝ այժմէն սկսել է պաշտպան կանգնել բողոքականաց։ Պ. Գնունի, ինչ էք կարծում ձեզ, ինչ էիք մի քանի տարի առաջ, և ինչ էք այժմ... մարդս լինելով միշտ փոփոխական, կարող է և ամէն բան նորանում կատարել, 200 տարի, լաւ մտածեցէք... ուրեմն մենք մարգարէների գրուածքներին չը հաւատանք, ուրեմն սուտ է, „գայլք և գառինք ի միասին ճարակեսցին“

խօսքերը, մի և նոյն ժամանակ խելքերուդ մէջ տեղաւորեցէք. որ ամէն մարդ ունի իր ազատ գաղափարը, իր մտքի ծնունդները, ինչ կամենայ՝ այն կարող է խօսել և գրել. Մելիքզադէն բօմնիստ է, բանաստեղծ է, նա ազատ է ամէն բան ստեղծելու և գրելու, իսկ կրիտիկոսի պարտաւորութիւնն է հերքել, եթէ կան նորա մէջի եղած անճշտութիւնները. արէք մի այդպիսի բան, և ամէնքս շնորհակալ կը լինենք ձեզնից, բայց առանց փաստի ամբողջ երեք չորս թերթ լցնել սուտ ու պատիր գրուածք՝ դա տմարդութիւն է. եթէ ֆէլիետօնիստին տուած է ամէն յիմարութիւններ դուրս ցնդելու, ինչու, ուրեմն չէ տուած մի և նոյն ժամանակ բանաստեղծին գրելու իր մտքից ծնուած գաղափարները, որոնց համակրեցին բոլոր հայերը, դուք էլ, պ. Գնունի, և ոչ միայն հայերը՝ այլ և օտար ազգերը։ «Խենթը“ վէպը, այսօր իրանց մայրենի լեզուով թարգմանած լինելով մեծ համակրութեամբ կարդում են. այս ձեզ յայտնի է, թէ ոչ։—

Ո՞վ ուրանում է մեզնից, որ մինչև այժմ լուսաւորչական եկեղեցիով էին պարծենում բոլոր հայերը, ո՞վ է ուրանում, որ մեր սուրբ նախահայրերը Հայաստանեայց եկեղեցու սուրբ խաչը ձեռքներում բռնած գնում էին պատերազմ, ազգութիւն և կրօն պաշտպանելու համար. մենք ուրացած չենք և ուրանալու էլ միտք չունենք, բայց այն դարերը անցել են. այժմեան լուսաւոր դարում, երբոր հայկական խնդիրը 500 տարի քնելուց յետոյ զարթել է՝ և երբոր Եւրոպայի լուսաւոր տէրութիւնք կամենում են պաշտպանել մեր դատը՝ մենք փոխանակ մեր այլադաւան եղբայրներին սիրելու և մեզ միացնելու, հալածում ենք, մեզի հետ եղբայր և ազգութիւն չենք կամենում ճանաչել։ Եթէ մենք մի քանի տարի առաջ սկսած լինէինք նոցա սէր ցոյց տալ, նոցա հետ միանալ—կամ միացնել, այսօր, մի դաւաճան Տատեան, կամ մի տաճիկ կառավարութիւն կը յանդգնէր հայերիս 17% հաշուելու. խոստովանեցէք, «Մեղուի» արբանեակներ, որ այս ճշմարտութիւնէ, և դուք յամառում էք, չէք կամենում լիզել ձեր թքածը. տեսէք ընթերցող, հայերիս եսամոլութիւնը, մինչև ո՛ր աստիճան ծայրահեղութեան է հասել։—

Թող վերջանան այս վէճերը, բաւական է որքան զզուեցան ընթերցողները, նոր տարի է գալիս, ինչ հաշիւ և համար պիտի տայ «Մեղուն» գալոց տարում այս տարվայ համար. փոխանակ լուսաւորութեան շաւղի մէջ քայլերը յառաջացնելու փոյթ կալնելու՝ ազգի գործերով զբաղելու, խեցգետնի պէս յետ մնաց, յամառեց կրօնական մոլեռանդութեան մէջ, դարձաւ «խաւարասէրների» օրգան, և գնա ո՛վ գիտէ, թէ մինչև երբ պիտի յամառած մնայ։—

Հայ-լուսաւորչական

ԽԱՌԸ ԼՈՒՐԵՐ

Այժմ Փարիզում յաճախ են լինում բանուոր կանանց ժողովներ։ կանանց մէջ խօսողներից գլխաւորներն են Լուիզ Միշել և Մինկ։ Առաջինը աքսորված էր կալեդօնիա կօմունայի գործերին մասնակցելու պատճառով։ Տիկին Միշել պահանջում է կանանց համար հաւասար իրաւունքներ մարդկանց հետ։ «Հրաժարվեցէք ամուսնութիւնից և ընտանիքից, ասում է նա կանանց, և տղամարդիկ ձեզնից կախված լինելով, ստիպված կը լինեն տալ ձեզ բոլոր հասարակական և քաղաքական իրաւունքները»։

* * *

Այս օրերս վախճանվեցաւ Փարիզում տիկին Թիէր։ Նա վաթսուն և երկու տարեկան էր և իր մարդու մահից յետոյ միայն երեք տարի ապրեց։

* * *

Մեզ պատմում են մի իրողութիւն, որ լաւ հասկացողութիւն է տալիս մեր հայ-կաթօլիկ կղերի մոլեռանդութեան մասին։ Մի հայ կաթօլիկ մանկաբարձ կին Արտուինի մէջ կանչված է լինում մի ծննդկան հայ-լուսաւորչական կնոջ մօտ։ Մանկաբարձ կինը ընդունում է հրաւէրը և հարկաւոր օգնութիւն է տալիս ծննդկանին։ Միւս օրը հայ-կաթօլիկ հոգեւորականութիւնը հրաժարեցնում է խեղճ մանկաբարձ կնոջը կաթօլիկ եկեղեցու գրկից, ասելով որ օգնութիւն տալով լուսաւորչական հայ ծննդկան կանանց նա նպաստում է աշխարհիս երեսի վրա հերետիկոսների բազմացնելուն։

* * *

ԱԽԱԼՑԽԱՑԻՑ մեզ գրում են, որ այդ քաղաքի երկու նշանաւոր անձինք, իրանց բան ու գործը թողած, ամբողջ օր ման են գալիս՝ տնից տուն և խանութից խանութ և յորդորում են բնակիչներին չը գրվել «Մշակին», այլ գրվել «Մեղուին»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 15 դեկտեմբերի։ Ալէքօ-փաշա Հրաժարականի մասին խնդիրք տուեց։ Ֆինանսական յանձնաժողովը մերժեց Պատերդօրֆի ծրագիրը։

ՕԴԷՍՍԱ, 14 դեկտեմբերի։ Դեկտեմբերի 13-ին երեկոյեան Օդէսսայում, Տիրասպոլում, Կիշինեվի մէջ և ամբողջ Բէսարաբիայում զգալի եղաւ երկրաշարժի սաստիկ հարուած, որ տևեց մի վայրկեան։ Վերի յարկերում կահկարասիները տեղից շարժվեցան։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 դեկտեմբերի։ Շուտով հրատարակվելու է տէրութեան կարգադրութիւնը, որի զօրութեամբ, ինչպէս հաղորդում է „Голосъ“ լրագիրը, կը սահմանվի պետական բանկին պարտքի յաջորդաբար հանգցնելու միջոցը։ Հանգուցումը կը կատարվի ութ տարվայ ընթացքում, սկսած 1 յունվարից 1881 թւի, յիսուն միլիօն ռուբլ տարեկան հատուցմամբ։ „Голосъ“ հաղորդում է որ գինեգիական և մաքսական տուրքերի բարձրացնելը կը ծածկի այն պակասը, որ կարող է գոյանալ աղի վրա ակցիզի վերցնելուց։ Արտասահմանեան աղից վերցվող մաքսի պակասեցնելը դարձեալ երկու միլիօն ռուբլու տարեկան աւելուած կը տայ պետական գանձարանին։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 15 դեկտեմբերի։ Այստեղ տեղի ունեցաւ Ջրանցքի հանդիսաւոր բացումը։

ԼՕՆԴՕՆ, 15 դեկտեմբերի։ Ասում են որ Անգլիան դիտաւորութիւն ունի առաջարկել մի նոր կօնֆէրէնցիա Թիւրքիայի և Յունաստանի պատգամաւորների մասնակցութեամբ, եթէ Թիւրքիան մերժի միջնորդ դատարանի ծրագիրը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 դեկտեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 50 կ., երկրորդ 93 ր., երրորդ 93 ր. 25 կ., չորրորդ 93 ր. Ներքին առաջին 5% փոխառութեան տոմսակը 225 ր. 50 կ., երկրորդ 219 ր., արևելեան առաջին 90 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 75 կ., երրորդ 90 ր. 62կ., ոսկի 8 ր. 6 կ.։ Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,12 պէնս, ռուսաց 100 ռուբլ Համբուրգի վրա 209 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա 259 ֆրանկ, 25 սանտիմ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 դեկտեմբերի։ „Herold“ լրագրի հաղորդութիւնը, իբր թէ Լօզօվօ-Սեվաստոպոլսկայա երկաթուղու Սլավգորոդսկայա կայարանի մօտ ռէլսների տակ փորված է եղել, սխալ է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

—Սուտ է խօսում, աղայ, ես նրան երբէք չեմ ծեծել. թող Աստուած իմ ձեռքը չորացնէ, եթէ միանգամ գոնէ նրան ծեծած լինեմ։

—Չես ծեծել, հէնց այսօր ծեծեցիր։ Հիմայ ցոյց կը տամ... ասաց կինը սպառնալից դէմքով, և բոլորովին մոռանալով իրան, մօտեցաւ իշխանին։ Նա գլուխը թեքեց, ցոյց տուեց իր գեղեցիկ երեսը, որի վրա երեւում էին մի քանի կապոյտ նշաններ։ Ցետոյ նա շտապով բաց արեց շապիկի օձիքը, մերկացրեց իր թիկունքը, այնտեղ ևս կային մի քանի կապոյտ նշաններ։ Իշխանը բոլորովին հիացաւ, տեսնելով այդ հարուստ, սքանչելի մարմինը կեղտոտ ցնցոտիների մէջ։

Բայց Հարունի բարկութեանը չափ չը կար. նրա շիլ ըբերը բոլորովին թաղնվեցան աչքերի կոպերի տակ։ Նա իր մտքում ասում էր. «հիմայ խօ կը գնայ այդ մարդը, ես այն ժամանակ քո կապուտակների թիւը կրկին կաւելացնեմ»...

Եսթերը, կարծես, գուշակեց նրա միտքը և կնիկների սովորական թուլութեամբ, տեսնելով իր առջև մի զօրաւոր ուժ, աշխատեց նրա մէջ պաշտպանութիւն գտնել ամուսնի բռնութեան դէմ։

—Դու դրա վիզը կը կտրես, երբ միւսանգամ կը ծեծէ ինձ, այնպէս չէ, հարցրեց նա իր գեղեցիկ, անբախտութեամբ լի աչքերը դարձնելով դէպի իշխանը։

Իշխանին խիստ անախորժ էր դատաւոր լինել մի այսպիսի ընտանեկան կռուի, բայց մանկահասակ կնոջ վրդովմունքը, նրա թշուառութիւնը և ծերունի ամուսնի անգթութիւնը այն աստիճան ազդեցին նրա վրա, որ պատասխանեց.

—Կը կտրեմ...

Ծերունի հրէան սարսափեց։

—Եսթեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա՝ աղաչելի ձայնով,—ես աղբ կուտեմ, գլուխս քարին կը տամ, ես քեզ էլ չեմ ծեծի, ինչ որ ուզես կատարեմ, միշտ խեղ, մեղր, փլաւ կուտացնեմ...

Եսթերը այս խօսքերից ուրախացաւ և մի գրաւիչ ժպիտով, որի մէջ արտայայտվում էր և՛ անմեղութիւն և՛ շնորհակալութիւն, մօտեցաւ իշխանին, և բռնելով նրա աջը, սեղմեց իր վարդագոյն շրթունքի վրա։ Կնոջ վարմունքը ամենևին օտարոտի չը թւեցաւ նրա ամուսնին, որովհետև այս կողմերում սովորութիւն էր կնիկներին ի նշան յարգանքի համբուրել տղամարդերի ձեռքը։

Հարունը ճշմարիտ էր ասում, որ ինքը ակամայ ամուսնացաւ։ փողի սէրը բոլորովին կուրացրել էր նրա սիրտը. կնոջ համար ոչինչ չէր մնացել։ Վաթսուն և հինգ տարեկան հասակում նա ամուսնացաւ տասն և վեց տարեկան Եսթերի հետ։ Կինը այժմ քսան և մէկ տարեկան էր, իսկ ինքը բոլորովին ծերացած։ Խանդոտ ծերունին պահում էր Եսթերին իր այրի քրոջ պահպանութեան ներքոյ, որը ստամայի նման հսկում էր նրա վրա։ Այս գիշեր մի գիպուածով նա տանը չէր, գնացել էր իր աղջկայ մօտ։ Եթէ տանը լինէր, Եսթերը նրա մասին էլ շատ գանգատներ կանէր իշխանին։ Այդ պառաւը նրա հոգին առնում էր, չէր թողնում ջահիլ տղերքի հետ խօսել, չէր թողնում մենակ տնից դուրս գնալ... Եսթերը շատ անբախտ էր, Եսթերը մի լաւ օր չէր տեսնում... Ցուցիկների այդ գեղեցիկ, մանկահասակ քոյրիկը այրվում, տանջվում, խորովվում էր երկու պառաւների ճանկերի մէջ... և նրա սրտի բոլոր տանջանքները կարելի էր նկատել նրա վշտացած, գունաթափ դէմքի վրա։

Գիշերից բաւական անցել էր։ Այժմ Հարունին անհանգստացնում էր ոչ թէ կնոջ անզգամութիւնը, այլ գլխաւորապէս այն միտքը, թէ ինչ պէտք էր անել անտանելի հիւրի հետ։ Պահել նրան իր տանը չէր կարող, իսկ այն ուշ, գիշերային պահուն դուները բաց անել նրա առջև, այդ ոչ միայն անկարելի էր, այլ իր երկրի հիւրասիրական սովորութիւններին բոլորովին հակառակ։ Բայց ինչով հիւրասիրել նրան։ Չը նայելով որ այն օր ուրբաթ էր, չը նայելով որ ուրբաթ օրը ամէն մի հրէայի տնում նախապէս պատրաստվում են շաբաթվայ բոլոր կերակուրները, իսկ իր տնում ոչինչ պատրաստութիւն չը կար։ Ուրեմն, պահելով հիւրին իր տանը, նա պիտի արդարացնէր Եսթերի գանգատը, թէ հրէաների մէջ ամենահարուստ ամուսինը իր կնոջը քաղցած էր պահում։ Այս պատճառով Հարունը շատ ուրախ եղաւ, երբ իշխանը հրամայեց նրան յայտնել ծառաներին, որ ձիաները պատրաստեն։

—Միթէ իմ տունը արժան չէ ձեզ մի գիշեր անցկացնելու համար, ասաց նա կեղծ քաղաքավարութեամբ։—Այժմ ո՞ւր կարող էք գնալ, շատ ուշ է։

—Չեմ կարող մնալ, պատասխանեց իշխանը։

—Մնացէք, խնդրում եմ... աղաչում էր Եսթերը այնպիսի մի ձայնով, որ կարող էր ազդել ամէն մի երկաթասիրտ սրտի վրա։

Հարունը թեքվեցաւ և այնպէս պարզ փափսաց կնոջ ականջին, որ բոլորը լսեց իշխանը.

—Դու չես հասկանում, յիմար, որ հրէայի տունը, հրէայի հացը պիղծ է քրիստոնեայի համար։

—Ես նրա համար մաքուր անկողին կը պատրաստեմ, ասաց կինը լսելի ձայնով, ուշադրութիւն չը դարձնելով, որ այրը նրա հետ ծածուկ է խօսում։

—Շնորհակալ եմ, Եսթեր, ասաց իշխանը դառնալով դէպի կինը,—ցաւում եմ, որ չը պիտի կարողանամ մնալ. մի անհրաժեշտ գործ ստիպում է ինձ հեռանալ այստեղից։ Բայց խօսք եմ տալիս, երբ միւսանգամ կը գամ կնիքները ստանալու, գիշերը հիւր կը մնամ ձեզ մօտ։

Հարունը առանց սպասելու իշխանի հրամանին, դուրս եկաւ խրճիթից ծառաներին պատուիրելու, որ ձիաները պատրաստեն։ Այդ միջոցին Եսթերը մօտեցաւ իշխանին, և նրա աջը բռնելով իր դողդոջուն ձեռքերի մէջ, կրկին սեղմեց իր վառված շրթունքների վրա, ասելով.

—Ես ձեզ շատ բաներ ունէի խօսելու... խիստ շատ բաներ... Ափսոս, որ չը մնացիք...

Խեղճ կնոջ աչքերում երևացին արտասուքի կաթիլներ։

Դրսից լսելի եղաւ Հարունի հազալու ձայնը, որ նշան էր, թէ ահա գալիս եմ։ Կինը հեռացաւ իշխանի մօտից։

—Լսում ես, Հարուն, ուղիղ մէկ ամսից յետոյ կնիքները պէտք է պատրաստ լինեն, քառասուն հատ։

—Լսում եմ, աղայ, միամիտ կացէք։ Հարունը մի աշխատութիւն երբ յանձն առեց, իր ժամանակին կը կատարէ։

—Մնացէք բարեաւ, Եսթեր։

Այր և կին դուրս եկան հիւրերին ճանապարհ դնելու։ Երբ նրանք փոքր ինչ հեռացան, Հարունը ասաց Եսթերին.

—Ես էգուց առաւօտեան քո հոգին կառնեմ...

—կանչեմ... կանչեմ աղային... սպառնացաւ կինը բարկանալով։

—Չէ... չէ... մի կանչիր, թէ Աստուած կը սիրես, մի կանչիր...

—Տես, այդպէս կատու կը դառնաս...

(Կը շարունակուի)